

A nem, a szexualitás és az etnicitás konstrukciói hétköznapi társalgásokban

ZÁRÓJELENTÉS
(2015–2017.)

A kutatás kettős célkitűzéssel folyt: egyrészt arra törekedett, hogy létrehozzuk a magyar nyelvű hétköznapi társalgások első olyan adatbázisát, amely Budapesten élő fiatalok egymás között folytatott nyelvi interakcióiból épül fel, és sokféle korpusznyelvészeti elemzési szempont érvényesítését teszi lehetővé. Másrészt a létrehozott korpuszt a társalgáselemzés keretében a (társadalmi) nem, a szexualitás és az etnicitás konstrukciói mentén vizsgáltuk, azaz arra a kérdésre keresve a választ, hogy miként jönnek létre, változnak vagy válnak kérdéssé társadalmi kategóriák – például a maszkulinitás, a nőiség, a hetero- vagy homoszexualitás, a cigány vagy más etnicitás – a mindennapi társalgások során.

A BEKK kettős célkitűzéséből adódóan az előzmények két fő kutatási területét érdemes megemlíteni. Az egyik a hétköznapi társalgások vizsgálatának megelőző eredményeit érinti. Ha itt csak a magyar nyelvi kutatásokra korlátozzuk figyelmünket, akkor a BEKK a 20. század második felétől kezdődően kialakított korpuszok sorába illeszkedik. Ugyanakkor e korpuszok nyelvi összetétele és kialakításuk módszertana jelentős különbségeket mutat egymáshoz képest. Az egyes adatbázisok összetétele szempontjából meghatározó tényező, hogy milyen arányban fordulnak elő hétköznapi társalgások a korpuszban. Míg például a legnagyobb magyar nyelvi korpuszban, a Magyar Nemzeti Szövegtárban ez a szövegtípus csak periferikusan van jelen (Várad Tamás – Oravecz Csaba, *A Magyar Nemzeti Szövegtár egymilliárd szavas új változata. Magyar Tudomány* 175(9) [2014.]: 1054–1061), más kutatások ezt tekintik fő célkitűzésüknek: a BEKK mellett ilyen például a Beszélt Nyelvi Adatbázis (BEA), amely – a miénktől eltérő terminológiával – „spontán” nyelvi megnyilatkozások gyűjteménye (Gósy Mária (szerk.), *Beszéd, adatbázis, kutatások*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 2012.; Gósy Mária, *A beszédatadtbázis jelentősége a beszédkutatásban. Anyanyelv-pedagógia* 2013/4. sz.).

A korpuszok összetétele mellett jelentős különbség tapasztalható abban is, hogy az egyes kutatások hogyan kívánják rögzíteni a hétköznapi társalgásokat. Erre többféle megoldás létezik, a kvantitatív labovi szociolingvisztika hagyományát követő interjútechnikák alkalmazásától a „spontán” társalgások előre megadott témákat (pl. lakásban való állattartás vagy álláskeresés) feldolgozó imitálásán keresztül a konverzációelemzés módszereiig. Az elsőre példaként említhető a BUSZI és a SZÖSZI korpuszának kialakítása (Kontra Miklós – Várad Tamás, *The Budapest Sociolinguistic Interview: Version 3. Working Papers in Hungarian Sociolinguistics*, No 2. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 1997.; Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs, *Szeged nyelve a 21. század elején*. Gondolat Kiadó, Budapest. 2017.), a másodikra a már említett BEA, míg a legutóbbira Boronkai Dóra korpusza (lásd Boronkai D.,

Bevezetés a társalgáselemzésbe. Ad Librum, Budapest. 2009.). A BEKK elsősorban abban különbözik a Boronkai anyagával példázott konverzációelemzés hazai korpuszaitól, hogy azokhoz képest jóval nagyobb adatbázis kialakítására vállalkozott.

A BEKK másik célkitűzése, a nem, a szexualitás és az etnicitás konstrukcióinak vizsgálata csak részlegesen támaszkodhatott a nemzetközi társalgáselemzés előzményeire. Így például az „ortodox” társalgáselemzés (Harvey Sacks, *Lectures on Conversation*. Vol. 1–2. Ed. by Gail Jefferson. Blackwell, Oxford. 1992.) tárgyát alkotó adatbázisok újabban megkezdett genderszemponitú vizsgálata arra mutat rá, hogy bár az 1960–1970-es években még nem vetődtek fel ilyen szempontok, napjaink kutatói számára ezek az anyagok jól hasznosítható forrásai a nem konstrukcióinak (Celia Kitzinger, 'Speaking as a heterosexual': (how) does sexuality matter for talk-in-interaction? *Research on Language and Social Interaction* 38(3) [2005.]: 221–265.; Susan A. Speer – Elisabeth Stokoe, *Conversation and Gender*. Cambridge University Press, Cambridge. 2011.). Ugyanakkor a kérdés empirikus vizsgálatához a társalgáselemzés keretében eddig csak esettanulmányok születtek, például Stockill és Kitzinger rövid társalgási részletet feldolgozó munkája vagy Garcia és Fisher egyetlen válási mediációs ülésről szóló elemzése (Clare Stockill – Celia Kitzinger, Gendered 'people': How linguistically non-gendered terms can have gendered interactional relevance. *Feminism and Psychology* 17(2) [2007.]: 224–236; Angela C. Garcia – Lisa M. Fisher, Being there for the children: The collaborative construction of gender inequality in divorce mediation. In: S. A. Speer – E. Stokoe (eds.), *Conversation and Gender*. Cambridge University Press, Cambridge. 2011. 272–293). Szemben a nem és szexualitás témakörében már megkezdett munkával, az etnicitásnak a társalgásokban hasonlóképp értelmezett megközelítésére empirikus vizsgálat a BEKK-en kívül még nem tett kísérletet. Az etnikai csoportok helyett etnikai kategóriákból kiinduló megközelítés ugyan hasonló szempontokat vet fel Brubaker és mtsai kolozsvári kutatásában (Rogers Brubaker – Feischmidt Margit – Jon Fox – Liana Grancea, *Nacionalista politika és hétköznapi etnicitás egy erdélyi városban*. L'Harmattan, Budapest. 2006/2011.), de elemzésük a „hétköznapi etnicitást” nem a hétköznapi társalgások gyakorlatában, hanem például a nyelvek közötti választások „hétköznapi rutinjaiban” ragadja meg. Ezek a rutinok azonban már az elemző tekintet által megvont általánosítások révén válnak csak megfigyelhetővé, annak a „hallgató alanyak” – az etnicitás kutatójának – tulajdoníthatóan, aki egyszerre konstruálja meg kutatásának románul vagy magyarul „beszélő alanyát” és az általa használt nyelvek közötti választások „rutinjaira” figyelő önmagát (a „beszélő” és „hallgató alany” közötti megkülönböztetésre lásd Miyako Inoue, *Vicarious Language: Gender and Linguistic Modernity in Japan*. University of California Press, Berkeley – Los Angeles – London. 2006. 66kk.). Az itt említett kolozsvári kutatás arra lesz példa, hogy az egymástól jól elkülönülő magyar és román nyelvet feltételező megközelítés a dinamikus nyelvi és identifikációs gyakorlatok értelmezését nehezíti meg.

Kutatásunk a mikroszintű megközelítést mint kiindulópontot következetesen érvényesítve kívánja a nemhez, a szexualitáshoz és az etnicitáshoz kapcsolódó kategóriák mentén elemezni a társalgásokat, rámutatva e kategorizációs gyakorlatok feltételezett párhuzamaira a társadalmi egyenlőtlenségek konstrukciójában.

A következőkben a kutatás két fő célkitűzésnek megfelelően először bemutatjuk azokat a metodológiai eljárásokat, amelyeket a korpusz létrehozásához kialakítottunk, valamint kitérünk a feldolgozás során alkalmazott eljárásokra, majd ezt követően a korpusz elemzésének eredményeit ismertetjük.

Metodológia

A BEKK-hez készült hanganyagok két eltérő, de egymáshoz kapcsolódó módszert követve jöttek létre. A korpusz fő része hétköznapi nyelvi interakciók felvételeiből épül fel, a másik részét strukturált interjúk alkotják. Az adatbázis létrehozása során a kutatócsoport elsődleges célja az volt, hogy olyan nyelvi anyagot alakítsunk ki, amelyben a beszélt nyelvi felvételeknek minimális a külső monitorozása. Ennek érdekében a főkorpusz felvételeinek rögzítéséhez nem alakítottunk ki mesterséges beszédhelyzeteket vagy laboratóriumi körülményeket, sőt még terepmunkás sem vett részt a felvételek elkészítésében. Instrukcióinkat követve a társalgásokat maguk a résztvevők vették fel; ily módon nem külső személy által irányított társalgások jöttek létre, hanem olyanok, amelyeket kizárólag a hétköznapi tevékenységeit folytató csoport tagjai alakítottak (annak tudatában, persze, hogy a társalgásaikat mások később elemezni fogják).

A főkorpusz mellett létrehoztunk egy interjúkból álló alkorporuszt is ugyanazon beszélőkkel, akik a korábban felvett társalgások résztvevői voltak. Az interjú öt egymást követő részből épült föl. Az elsőben a kollégiumi életről tettünk fel kérdéseket. Ezt követően a kollégisták nyelvhasználati gyakorlataira, azokon belül kiemelten az obszcenitásokra vonatkozó kérdéseket tettünk fel. Az interjú harmadik szakaszától kezdve az alanyoknak a kérdések előtt rövid szövegeket kell elolvasniuk, majd ahhoz kapcsolódó kérdéseket megválaszolniuk. Az első ilyen szakaszban a 2008–2009. évi, észak-magyarországi cigánygyilkosságokról volt szó. A következő egységben a résztvevők az ELTE ÁJK 2013. évi gólyatáborában történt nemi erőszakról, majd végül a Budapest Pride szervezőinek a felvonulást elkerítő kordonokról 2015-ben kiadott nyilatkozatából olvastak és beszéltek meg egy-egy részletet. Az interjú tartalmi egységeit a kutatás második céljának megfelelően alakítottuk ki, a nyelv, az etnicitás, a nem és a szexualitás közötti összefüggések vizsgálatához.

A korpuszépítésben az ELTE-n tanuló hallgatók vettek részt, akik magukra vállalták a hangfelvételek készítésének megszervezését és azok részleges feldolgozását. A kutatásban segédkező hallgatók többnyire felsőévesek voltak, akik vagy már korábban, vagy a kutatás során elvégeztek valamilyen szociolingvisztikai tematikájú kurzust. A terepmunka alatt két–négy főből álló csoportokban dolgoztak, oktatói és tutori irányítással. Feladataik közé tartozott a spontán beszélgetések előkészítése, magába foglalva a budapesti kollégiumi szobák lakóinak felkérését a kutatásban való részvételre, a felvételek rögzítésének megszervezését, a beleegyező nyilatkozatok összegyűjtését, majd a hangfájlok részleges – tematikus – feldolgozását.

A felvételek helyszínei budapesti felsőoktatási kollégiumok lakószobái voltak. A szereplők Budapesten tanuló egyetemi hallgatók, akik két–négy fős csoportokat alkottak (többnyire egy-egy szoba lakói voltak). A kollégistákat legalább három órányi hanganyag

rögzítésére kértük fel. A felvételek elkészítéséhez a beszélők általában egyikük mobiltelefonját használták. Ennek ugyan hátránya, hogy a felvétel minőségét nem kontrollálhattuk, de nem volt lehetőségünk arra, hogy jó minőségű hangrögzítővel lássuk el a résztvevőket. A három órányi hanganyagot több részletben is rögzíthették a csoportok. A kollégisták számára nem fogalmaztunk meg semmilyen elvárást arról, hogy miről és hogyan beszéljenek, bármilyen egymás közötti interakciót rögzíthettek. Egyedül arra kértük őket, hogy ügyeljenek a felvett beszéd jó hallhatóságára, és például ne hallgassanak túl hangosan zenét az alatt, amíg a felvétel készül.

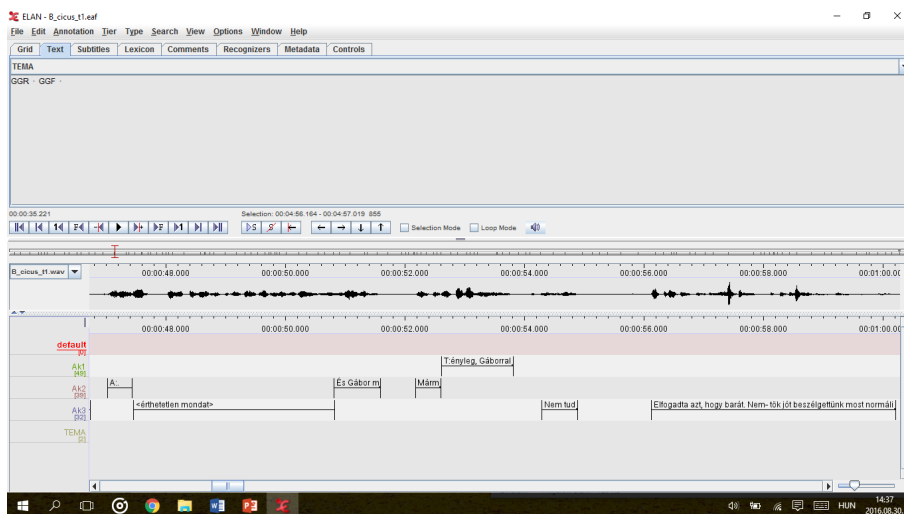
Ezt követően a kutatásban segítőként részt vevő egyik hallgató készítette el az interjút. Ezt tutori felkészítés előzte meg, mely során az interjúvezetés alapvető ismereteit sajátították el vagy ismételték át a hallgatók. A csoportos interjúk helyszíne a kollégium volt, ahol a terepmunkás strukturált beszélgetést folytatott a hétköznapi társalgásokat rögzítő felvételek valamennyi résztvevőjével. Az interjúfelvétel diktafonnal történt wav-fájlformátumban (16 bit, 44,1 kHz). A beszélgetések hossza általában 1–1,5 óra.

Az elemzések tárgyát alkotó magánbeszélgetések a kutatás fontos kérdésévé avatják az etikai vonatkozásokat. Nyilvánvalóan szó sem lehet arról, hogy a beszélt nyelvi adatok gyűjtésének korábbi gyakorlatát követve "lopott szövegekkel" (Keszler Borbála, *Kötetlen beszélgetések mondat- és szövegtani vizsgálata*. In: Rácz Endre – Szathmári István szerk., *Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből*. Budapest, Tankönyvkiadó. 1983. 164–202) dolgozzunk, azaz a titkos felvételt követően kérjünk engedélyt a feldolgozásra. Az általunk a korpuszba beépített társalgások résztvevői maguk készítették el a felvételeket, a kutató jelenléte nélkül, miután minden résztvevő írásban beleegyezett abba, hogy a hangfelvétel kutatási célokra felhasználható legyen. Elvégeztük a szövegátiratok és a hangfelvételek anonimizálását, de ezzel együtt is csak úgy tesszük hozzáférhetővé a teljes, azaz az átíratot és a felvételt egyaránt magába foglaló korpuszt, hogy a kutató írásban vállalja az anyag bizalmas kezelését és csak kutatási célra való felhasználását. Erre azért van szükség, mert a hangja alapján egy-egy beszélő akár az anonimizálás ellenére is felismerhetővé válik (a korpuszhoz való hozzáférés feltételeiről lásd alább).

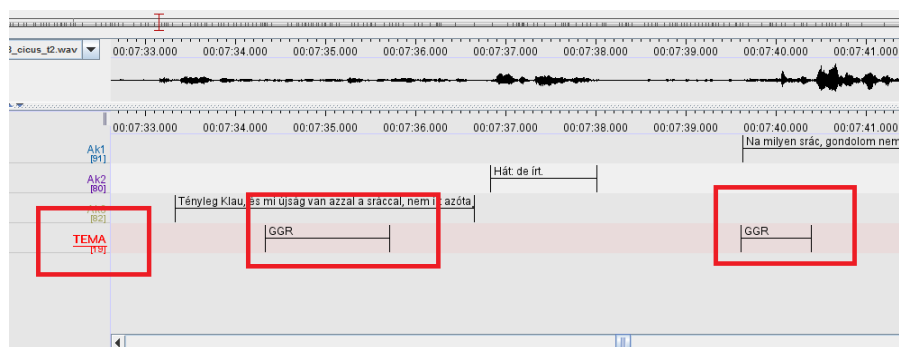
Feldolgozás

A hanganyagok rögzítését követően került sor a felvételek lejegyzésére és kódolására. Az irányított beszélgetések anyagát teljes egészében lejegyeztük. A hétköznapi beszélgetések anyagát előbb a kutatócsoport tagjai áttekintették és – tutor vagy oktató – segítségével kijelölték a kutatás alapkérdései szempontjából releváns szövegrészeket. A hangfelvételek feldolgozásakor alapvető szempont volt, hogy a hanganyaggal szinkronizált lejegyzést hozzunk létre.

A szoftver kiválasztásában további szempontként felemerült a könnyű kezelhetőség és hozzáférhetőség annak érdekében, hogy a kutatásban segítő hallgatók számára is problémamentes legyen a használat. A kutatás első szakaszában az adatfeldolgozáshoz az ELAN szoftvert használtuk (lásd az 1. és 2. ábrát).

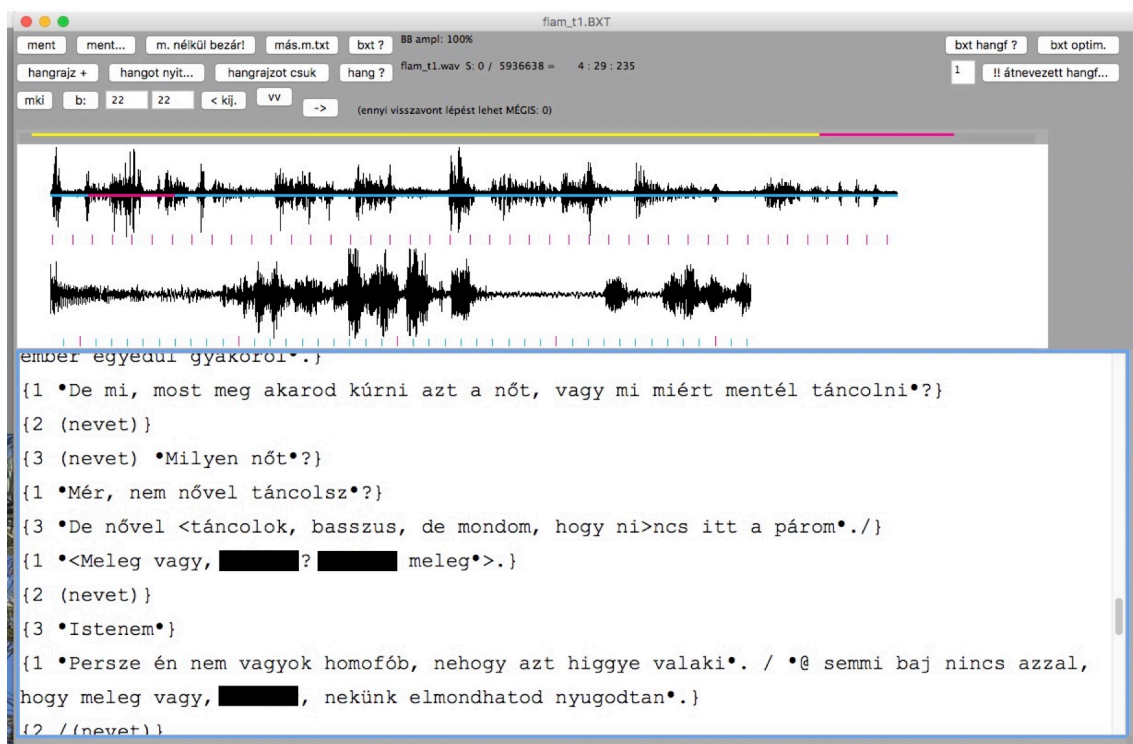

1. ábra. Hétköznapi beszélgetés lejegyzése az ELAN-ban

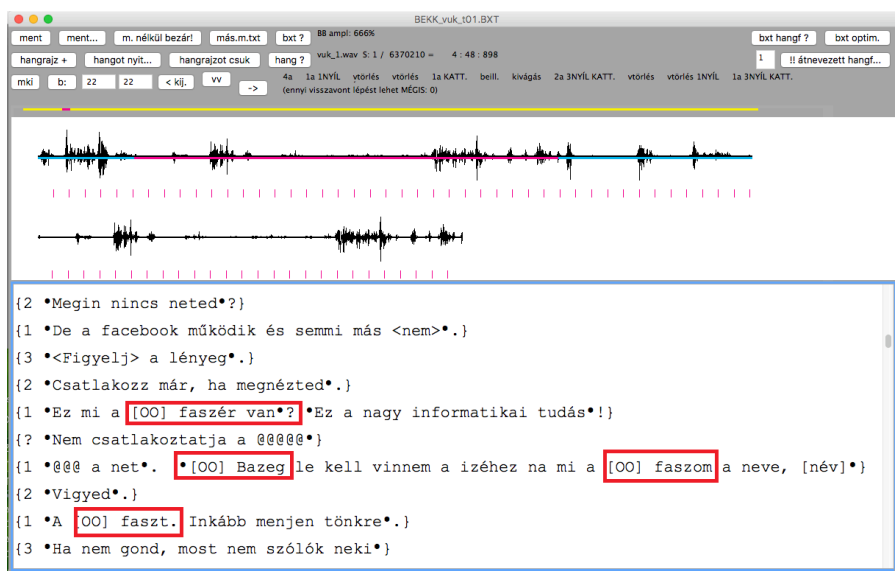

2. ábra. Annotáltálás az ELAN-nal

Az ELAN ugyan a tudományterület legtöbbek által használt lejegyzési eszköze, és abból indultunk ki, hogy a hallgatók számára hasznosításuk számos más nyelvészeti területen is elképzelhető, de használata számunkra mégsem bizonyult jó választásnak. Ez elsősorban a szoftver felhasználói felületének nehézkes és időigényes kezelése miatt volt így. Mivel a spontán társalgások lejegyzése enélkül is igen időigényes feladat, a kutatás félidejénél járva úgy döntöttünk, hogy áttérünk a kutatócsoportunk egyik tagja, Vargha Fruzsina Sára által is fejlesztett Bihalbocs dialektológiai célszoftver alkalmazására. Ennek a szoftvernek az ELAN-hoz hasonlóan megvan az az előnye, hogy az elhangzó szöveg és lejegyzése közötti szinkronitás megteremthető, ugyanakkor – szemben az ELAN-nal – az egyes beszélők ún. szólamai (tulajdonképpen az, amit mondanak) nem külön-külön felületen jelennek meg a lejegyzés során (lásd a 3. és 4. ábrát).

3. ábra. Hétköznapi társalgás lejegyzése Bihalbocccsal

4. ábra. Annotálás Bihalbocccsal

A Bihalbocs másképpen közelít a hanganyag és lejegyzésének összekapcsolásához, mint az ELAN és a hozzá hasonló számítógépes alkalmazások. Míg az ELAN-ban a hanganyaghoz rendeljük hozzá a szöveget, addig a Bihalbocsban a szöveghez kapcsolunk hozzá hangrészleteket, gyakorlatilag megkötések nélkül. Így egy szöveghez akár több

hangfájl is tartozhat, illetve nem szükséges, hogy a lejegyzett megnyilatkozások időben lineárisan kövessék egymást. A megnyitott hangfájl bizonyos időpillanataira mutató markerek beillesztéséhez mindössze egyetlen kattintásra van szükség a hanghullámban a megfelelő helyen. A Bihalbocs segítségével a terveinknek megfelelően a lejegyzés ütemét jelentősen meg tudtuk gyorsítani. Ez utóbbiba konvertáltuk az ELAN-nal rögzített korábbi anyagokat is.

Korpuszunkat csak néhány szempontot követve annotáltuk. A kutatás második célkitűzésének megfelelően elsődlegesen a nemmel, a sexualitással és az etnicitással összefüggő jelenségeket kódoltuk, de már a munka e szakaszában is kóddal láttunk el olyan jelenségeket, amelyeknek a vizsgálata nem szerepelt eredeti céljaink között. Így kódoltuk az értelmezős szerkezeteket, amelyek vizsgálatáról Krizsai Fruzsina később említendő tanulmánya számol be, vagy jelöltük az obszcenitásokat, amelyekről Szabó Gergely végzett kutatást (lásd alább az eddigi eredmények 1.a pontja alatt). De az adatbázis jellegéből adódóan az eddig említett elemzési szempontok mellett számos egyéb vizsgálati kérdés is felvethető, hogy ezek közül csak néhányat említsünk meg: az ön- és küljavítás gyakoriságáról és funkciójáról, hangtani, lexikai vagy grammatikai változásokról, a diskurzusjelölőkről vagy a nyelvi udvariasság és udvariatlanság gyakorlatairól.

Az általunk alkalmazott átírási konvenciók a következők voltak:

- < > A beszélők szólamai közötti átfedések kezdete és vége
- [] A lejegyző vagy az annotálást végző személy megjegyzései
- [...] Kihagyott részlet
- () A hangforrás jellegének jelölése (zörej, köhögés, nevetés stb.)
- @ Érthetetlen szótag
- | Szünet (időtartamától függően jelölve)
- / Közvetlen beszélőváltás (mindkét beszélőnél jelölve)
- x- Újrarendelés (pl. *Ide én is me- megyek holnap!*)
- : Az előtte álló *e* vagy *a* betűvel jelölt hang megnyúlása

Eredmények

A főkorpusz mintegy 20 órányi hanganyagból áll. Az eddig felhasznált, elemzéseinkben vizsgált anyag ebből 13,5 órát tesz ki; ez öt „lány-” és négy „fiúszoba” felvételeinek átírt részleteit tartalmazza. Az átírt részlet egybefüggő, de szobánként kevesebb, mint a teljes hangfelvétel anyaga (többnyire másfél–két óra). Digitális korpuszunk fontos jellemzője, hogy a hangfelvétel és átírata szinkronizálva van egymással, azaz a szövegben keresve egy kattintással meghallgathatjuk az eredeti hangfelvétel megfelelő szegmentumát is. E szegmentumok határait a beszélő megnyilatkozásában jelentkező szünetek és beszélőváltások jelölték ki.

A korpusz internetes változatát html-ben kódolva adjuk közre, az etikai megfontolásokból adódó, már említett megszorításokkal. Emellett hozzáférést biztosítunk a Bihalbocsban rögzített eredeti adatbázishoz is, ha a kutatási cél a korpusz új szempontú annotálását tesz szükségessé (lásd alább).

A támogatási időszakban kutatócsoportunk a következő tudományos eseményeken mutatta be eddigi eredményeit:

1. tudományos műhelyt (workshopot) szerveztünk a 19. Élőnyelvi Konferencián, Marosvásárhelyen, *BEKK – Hogyan is beszélnek Budapesten?* címmel. A műhely előadásai ezek voltak:
 - a. Kocsis Zsuzsanna – Vargha Fruzsina Sára: *BEKK – elméleti és módszertani kérdések*
 - b. Zabolai Margit Eszter: *Antiszexista diskurzusok a felsőoktatásban*
 - c. Kresztyankó Annamária: *Etnicitáskonstrukciók a fiatalok spontán nyelvi interakcióiban*
 - d. Szabó Gergely: *Obszcenitások és megítélésük spontán beszédben és metadiskurzusokban*
 - e. Barabás Blanka: *Gendersztereotípiák (de)konstruálása a nyelvhasználatban*
2. Zabolai Margit Eszter *Antiszexista diskurzusok a felsőoktatásban* című előadása az Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékek 7. Országos Találkozóján (ELTE, 2016. április 21–23.) hangzott el
3. Szabó Gergely *Language Ideologies in Metadiscourses Concerning Hungarian Obscenities* címmel tartott nemzetközi konferenciaelőadást; a konferencia neve: 7th International Conference on Intercultural Pragmatics and Communication (Split, 2016. június 11.)
4. Ugyancsak Szabó Gergely előadása hangzott el *Language ideologies presented in metadiscourses – The case of Hungarian obscenities* címmel az ELTE szervezésében tartott nemzetközi rendezvényen (Budapest, 2016. szeptember 1.) A konferencia neve: First International Conference on Sociolinguistics.
5. Bodó Csanád a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpontjának „Lendület” RECENS Kutatócsoportja meghívására tartott előadást 2016. november 22-én *Miről beszélnek egymás között a budapesti egyetemisták?* címmel. Az előadást követően a kutatócsoportok közötti együttműködés jövőbeli lehetőségei is felvetődtek.
6. Tudományos műhelyt szerveztünk a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének (MANYE) XXVI. Kongresszusán, Pécsen, 2017. augusztus 31-én. A műhely címe *Társas egyenlőtlenségek a mindennapi társalgásokban és kutatásukban* volt. A műhely előadásai, amelyeket felkért hozzászólóként Dr. Dér Csilla (Károli Gáspár Református Egyetem) kommentárja kísért, a következők voltak:
 - a. Bodó Csanád: *Bevezető A Budapesti Egyetemi Kollégiumi Korpuszhoz*
 - b. Kocsis Zsuzsanna: *Nyelvi regiszterek megítélése és megjelenése budapesti kollégisták hétköznapi társalgásaiban*
 - c. Kresztyankó Annamária: *Elképzeltek cigány beszédmódok*

- d. Turai Katalin Ráhel: *Nemi szerepelvárások tükröződése a szexszel kapcsolatos megnyilatkozásokban*
- e. Szabó Gergely: *A maszkulinitás konstrukciói kollégiumi társalgásokban*
- f. Krizsai Fruzsina: *Az értelmezős szerkezetéről beszélt nyelvi adatok tükrében*

7. Szabó Gergely *Diversity of masculine identities in dormitory room conversations in Budapest* címmel tart előadást a Berni Egyetemen a következő konferencián: City Talk: Urban identities, Mobilities and Textualities (2017. dec. 11–12.)

A konferenciaelőadások közül az 1. pontban említett tudományos műhely anyagából készített tanulmányokat 2017 januárjában nyújtottuk be a készülő tanulmánykötet számára, amely a lektorálást és tanulmányaink elfogadását követően előreláthatólag ez év decemberében fog megjelenni. A kötet bibliográfiai adatai: Benő Attila – Fazakas Noémi (szerk.), *Élőnyelvi kutatások és a dialektológia*. EME Könyvkiadó, Kolozsvár.

A 4. pontban megjelölt konferenciának is tervbe van véve az előadásokból készített tanulmányok válogatásából összeálló kötete egy nemzetközi kiadónál. Szabó Gergely tanulmányával jelentkezett a szerkesztők felhívására.

A 6. pont alatt megemlített MANYE-kongresszus előadásainka írott változatát 2017 októberében nyújtottuk be a kötetet szerkesztő pécsi kollégáknak, jelenleg lektorálás alatt állnak, Dér Csillának, a tudományos műhely felkért hozzászólójának szövegével kiegészítve, amely a *Hozzászólások a „Társas egyenlőtlenségek mindennapi társalgásokban és kutatásukban: A BEKK” c. workshop előadásaihoz* címet viseli.

A résztvevő hallgatók számára két alkalommal, a kutatás első és második évének augusztusában a két műhelyt megelőzően olyan találkozót szerveztünk Zebegényben, amelyet az angolszász tudományban writing retreatnek neveznek (ezekről lásd az alább bemutatandó honlap anyagát).

Létrehoztuk továbbá a kutatócsoport honlapját a <http://bekk.elte.hu> címen, ahol tájékoztatást nyújtunk a kutatás eredményeiről, valamint széles körben hozzáférhető dokumentációját adjuk a kutatásnak.

A kutatás eredményeinek felhasználásában fontos szempontnak tartjuk, hogy maguk a résztvevők is minél többféle módon vehessenek részt a kialakított korpuszban rejlő lehetőségek kiaknázásában. Ennek első példaként említhetjük, hogy az anyagot egyik hallgatónk alapképzési szakdolgozatához használta fel, amelyben a rassz megnevezéseinek és a „politikailag korrekt” nyelvhasználat összefüggéseinek elemzése során egy hétköznapi társalgást vizsgált meg az előforduló metanyelvi értelmezések szempontjából.

A BEKK anyagai a kutatók számára többféle formában válnak hozzáférhetővé:

- a honlapunkon közzétett mutatóanyagok bárki számára anonimizált formában megismerhetők (lásd <http://bekk.elte.hu/index.php/mutatoanyagok/>).
- A BEKK teljes korpuszának egyik formája az anonimizált átiratok anyaga, amelyet kutatói érdeklődésre és felhasználói nyilatkozat kitöltését követően a

honlapunkról teszünk hozzáférhetővé, felhasználói névvel és jelszóval védett felületre való belépést követően.

- A honlap egy másik felületén nemcsak az átiratok, hanem a velük szinkronizált és ugyancsak anonimizált hangfelvételek is hozzáférhetőek, ha a kutató egy olyan felhasználói nyilatkozatot tölt ki, amely szigorúbb – a hangfelvételek másolását és terjesztését tiltó – feltételeket szab meg az anyagokhoz való hozzáférés szempontjából. Ez azért szükséges, mert a hangfelvételeket ugyan anonimizáljuk, de nem torzítjuk, így az egyes beszélők a hangjuk alapján akár felismerhetővé is válnának.
- Az előbbi pontban említett szigorúbb feltételeket vállaló kutatók kívánságra hozzáférhetnek a Bihalbocs szoftverrel rögzített „eredeti”, de már anonimizált átiratokhoz és hangfelvételekhez is. Ez lehetővé teszi a kutató számára, hogy saját szempontjait követve vagy további annotálást végezzen el az anyagon, vagy a Bihalbocs szoftver lehetőségeit felhasználva (keresés, hangstatisztika stb.) folytasson vizsgálatot a korpuszban.

Végül néhány szót érdemes ejteni a BEKK munkálatainak folytatásáról is. A korpusz egy szűk társadalmi csoport hétköznapi társalgásairól tudósít: a résztvevők kivétel nélkül fiatalok, olyan egyetemisták, akik a felvételek elkészítésekor már legalább egy-két éve Budapesten élnek. Mindenképp szükséges a mindennapi nyelvi gyakorlatok árnyaltabb megismeréséhez, hogy e szűk spektrumú vizsgálatot továbbiak kövessék, amelyek többek között más társadalmi helyzetű, iskolázottságú, életkorú és lakhelyű beszélők hétköznapi társalgásait hasonló módszerrel tárják fel. Kutatásunk arra lehet példa, hogy ilyen hiánypótló nyelvi korpusz viszonylag rövid idő alatt és korlátozott erőforrásokkal is kialakítható, miközben vitathatatlan, hogy más társas helyzetekben más szereplőknek a vizsgálatba való bevonása számos általunk nem vizsgált további kérdést vethet fel.

Budapest, 2017. december 10.

Bodó Csanád
kutatásvezető

dr. Bodó Csanád
habilitált egyetemi docens
ELTE BTK
Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet
H-1088 Budapest
Múzeum krt. 4/A.
E-mail: bodo.csanad@btk.elte.hu